6/2019. (III. 20.) AB határozat

a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény 37. §-a, valamint a Fővárosi Törvényszék 57.Pkf.638.942/2016/3. számú végzése elleni alkotmányjogi panasz elutasításáról[1]

Az Alkotmánybíróság teljes ülése alkotmányjogi panasz tárgyában – *dr. Szívós Mária* alkotmánybíró párhuzamos indokolásával – meghozta a következő

határozatot:

1. Az Alkotmánybíróság a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény 37. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt elutasítja.
2. Az Alkotmánybíróság a Fővárosi Törvényszék 57.Pkf.638.942/2016/3. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt elutasítja.

Az Alkotmánybíróság elrendeli e határozatának közzétételét a Magyar Közlönyben.

Indokolás

I.

[1] 1. Az indítványozó alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz.

[2] Az indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 26. § (1) bekezdése és 27. §-a alapján benyújtott alkotmányjogi panaszában egyrészt a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (a továbbiakban: DH2-törvény) 37. §-a, másrészt a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 57.Pkf.638.942/2016/3. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte. Kérelmében arra hivatkozik, hogy a végzés sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését, a DH2-törvény 37. §-a pedig ellentétes az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdésével, az *M)* cikk (2) bekezdésével és a XV. cikk (1) bekezdésével.

1 Alkotmánybírósági ügyszám: IV/671/2017. Helyesbítette: Magyar Közlöny 2019/51.

[3] 2. Az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló ügy lényege szerint az indítványozó egy részben forint, részben deviza alapú kölcsönszerződés semmissége iránt indított keresetet. A Pesti Központi Kerületi Bíróság (a továbbiakban: PKKB) hiánypótlási felhívásában a DH2-törvény 37. §-ában írtak teljesítésére hívta fel az indítványozót mint felperest, majd a pert 2.P.90.056/2016/4. számú végzésével megszüntette. A Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 57.Pkf.638.942/2016/3. számú végzésével az elsőfokú döntést helybenhagyta. A bíróság – összhangban az elsőfokú bírósággal – azt állapította meg, hogy a felperes nem tett eleget a DH2-törvény 37. § (1) bekezdésében írt azon feltételnek, amely szerint a „félnek a felek közötti elszámolásra kiterjedő és összegszerűen is megjelölt, határozott kérelmet kell előterjesztenie”. A bíróság megítélése szerint nem tekinthető ilyennek az, ha a felperes a banki elszámolás becsatolása mellett azt kéri a bíróságtól, hogy állapítsa meg, az alperes milyen összeget követelhet még tőle jogszerűen, illetve ha elszámolás gyanánt a „felvett kölcsön tőkeösszegének és a visszafizetett kölcsön tőkeösszegének a feltüntetésével azok különbözetét jelöli meg”. A felperesnek a felülvizsgált elszámolás adatainak alapulvételével, a DH2-törvényben meghatározott „elszámolási szabályok (2014. évi XL. törvény 3–5. §) alkalmazásával tételes számítást kell előterjesztenie és határozott kérelmet kell előterjesztenie”, ennek pedig a felperes nem tett eleget.

[4] 3. Az indítványozó szerint a támadott végzés ellentétes az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével, mert sérti a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog részjogosítványaként garantált indokolt bírói döntéshez való jogot.

[5] Egyrészt a bíróság az indítványozó szerint megalapozatlanul állítja, hogy nem került sor a jogszabály rendelkezései szerinti elszámolás és azon alapuló határozott kereseti kérelem benyújtására: az indítványozó a „felülvizsgált elszámolás adatainak alapulvételével” terjesztette elő a kérelmét, szerinte a banki elszámolás mellett „saját kezűleg” nem is kell másik elszámolást készítenie. Továbbá a számításnak a kamatokra nem kell kiterjednie, mert érvénytelen szerződés esetében nem jár kamat. Végezetül pedig a bíróság nem várhatja el a DH2-törvény 3–5. §-ai szerinti számítás benyújtását, mert egyrészt az a bankokat terhelő kötelezettséget rögzít, másrészt e jogszabályhelyeket az elsőfokú bíróság hiánypótló végzése nem is tartalmazta. Az indítványozó kifejti, hogy ő megjelölte, hogy szerinte pontosan milyen összeggel tartozik még, ennél több nem várható el tőle.

[6] Az indítványozó szerint az elsőfokú bíróság azt hiányolta, hogy az indítványozó nem jelölte meg, hogy a szerződés hatályossá nyilvánítását milyen tartalommal kéri, de ilyen kötelezettsége az indítványozónak nem is volt, hiszen a hatályossá nyilvánítással a szerződés tartalma nem változik meg. Az elsőfokú bíróságnak tehát „ez az indokolása értelmetlen”, a másodfokú bíróság azonban ezzel a problémával nem is foglalkozott.

[7] Összefoglalva tehát az indítványozó szerint az alapjogi sérelem azáltal valósult meg, hogy részben olyan kötelezettség teljesítését várta el tőle a bíróság, amelynek nem volt jogszabályi alapja, továbbá a fellebbezésben hivatkozott érveinek egy részével nem foglalkoztak, valamint a permegszüntető végzésből nem állapítható meg, hogy az indítványozó a hiánypótlási felhívásnak ténylegesen milyen vonatkozásban nem tett eleget, végezetül pedig a bíróság részben olyan jogszabályi előírásokra hivatkozott a végzésében, amelyek nem az indítványozó számára, hanem az elszámolást végző bankoknak írnak elő kötelezettséget.

[8] 4. Az indítványozó kifejti továbbá, hogy a per megindításakor hatályban lévő szabályok lehetővé tették, hogy a szerződés érvénytelenségének vagy a szerződés egyes rendelkezései érvénytelenségének (részbeni érvénytelenség) megállapítását a bíróságtól anélkül is kérje, hogy egyidejűleg az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazását is kérné. A per folyamatban léte alatt hatályba lépő DH2-törvény azonban ezt a lehetőséget megszüntette. A DH2-törvény 37. § (1) bekezdése szerint ugyanis a törvény hatálya alá tartozó szerződések tekintetében az érvénytelenség megállapítását csak az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazására is kiterjedően lehet kérni. Ez a jogkövetkezmény továbbá nem lehet az eredeti állapot helyreállítására irányuló kérelem, végezetül pedig a jogalkotó – szintén utólag – a keresetlevél elbírálásának feltételéül szabta azt is, hogy a felperes egy „közelebbről meg nem határozott elszámolást” is benyújtson. Mindez a keresetlevél benyújtását követően meghozott, a folyamatban lévő perek esetében is alkalmazandó jogszabály az indítványozó szerint hátrányos tartalmú, visszamenőleges hatályú jogalkotásnak minősül, ami sérti az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdését.

[9] 5. Az indítványozó végezetül úgy véli, hátrányos és indokolatlan megkülönböztetésnek tekinthető, hogy a DH2-törvény 37. §-a alapján a törvény hatálya alá eső szerződések esetében egyrészt a fogyasztó nem kérheti a szerződés érvénytelenségének a megállapítását az érvénytelenség jogkövetkezményeinek az alkalmazása nélkül; másrészt a fogyasztó az érvénytelenség jogkövetkezményei közül nem kérheti az eredeti állapot helyreállítását; harmadrészt pedig a fogyasztónak a szerződés érvénytelenségének megállapítására irányuló kereseti kérelme elbírálásának többletfeltétele van: a felek közötti elszámolásra kiterjedő és összegszerűen is megjelölt, határozott kérelem előterjesztése, egy „matematikai szempontból is rendkívül bonyolult elszámolás” benyújtása. Az indítványozó szerint nincs alkotmányos indoka annak, hogy az említett előírások más, a DH2-törvény hatálya alá nem tartozó szerződések esetében nem érvényesülnek, ezért a szabályozás sérti az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdését.

[10] 6. A támadott szabályok az indítványozó szerint a fogyasztók jogainak a védelmére vonatkozó követelménnyel [Alaptörvény *M)* cikk (2) bekezdés] is ellentétesek.

II.

[11] 1. Az Alaptörvény érintett rendelkezései:

„*B)* cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„*M)* cikk (2) Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.”

„XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

[12] 2. A DH2-törvény támadott rendelkezése:

„37. § (1) E törvény hatálya alá tartozó szerződések tekintetében a szerződés érvénytelenségének vagy a szerződés egyes rendelkezései érvénytelenségének (a továbbiakban: részleges érvénytelenség) megállapítását – az érvénytelenség okától függetlenül – a bíróságtól a fél csak az érvénytelenség jogkövetkezményeinek – a szerződés érvényessé vagy a határozathozatalig terjedő időre történő hatályossá nyilvánításának – alkalmazására is kiterjedően kérheti. Ennek hiányában a keresetlevél, illetve a kereset érdemben – eredménytelen hiánypótlási felhívást követően – nem bírálható el. Ha a fél az érvénytelenség vagy a részleges érvénytelenség jogkövetkezményének levonását kéri, úgy azt is meg kell jelölnie, hogy a bíróság milyen jogkövetkezményt alkalmazzon. A jogkövetkezmény alkalmazására vonatkozóan a félnek a felek közötti elszámolásra kiterjedő és összegszerűen is megjelölt, határozott kérelmet kell előterjesztenie.

(2) Az (1) bekezdésben foglaltakra figyelemmel a törvény hatálya alá tartozó szerződések tekintetében a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 239/A. § (1) bekezdése alapján, illetve a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:108. § (2) bekezdése alapján – ha annak e törvényben foglalt feltételei fennállnak – a szerződés érvénytelenségének vagy részleges érvénytelenségének megállapítása iránt indult és folyamatban lévő eljárásokban a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül el kell utasítani vagy az eljárásokat meg kell szüntetni. Nincs helye a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasításának vagy az eljárás megszüntetésének, ha a fél a szerződés érvénytelenségének vagy részleges érvénytelenségének megállapítása iránti kereseti kérelme mellett az eljárásban más kereseti kérelmet is előterjesztett; ebben az esetben úgy kell tekinteni, hogy a megállapítás iránti kereseti kérelmet nem tartja fenn. E szerint kell eljárni a felfüggesztés megszűnését követően folytatott eljárásokban is.

(3) Ha a folyamatban lévő eljárásban a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasításának már nincs helye, az eljárást meg kell szüntetni, ha a fél a keresetében (viszontkeresetében) a bíróság erre irányuló hiánypótlási felhívásának kézbesítésétől számított 30 napon belül nem kéri az érvénytelen szerződés érvénytelensége vagy részleges érvénytelensége jogkövetkezményének levonását, továbbá nem jelöli meg, hogy milyen jogkövetkezmény alkalmazását kéri. Nincs helye az eljárás megszüntetésének, ha a fél a szerződés érvénytelenségének vagy részleges érvénytelenségének megállapítása iránti kereseti kérelme mellett az eljárásban más kereseti kérelmet is előterjesztett; ebben az esetben úgy kell tekinteni, hogy a fél a megállapítás iránti kereseti kérelmet nem tartja fenn.”

III.

[13] Az Alkotmánybíróság az Abtv. 56. § (2) bekezdése alapján mindenekelőtt azt vizsgálta meg, hogy az alkotmányjogi panasz megfelel-e az indítványokkal szemben támasztott törvényi követelményeknek, és a következőket állapította meg.

[14] 1. A Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 57.Pkf.638.942/2016/3. számú végzését az indítványozó a becsatolt tértivevény tanúsága szerint 2016. december 28-án vette át, alkotmányjogi panasza pedig 2017. február 13-án, tehát az Abtv. 30. § (1) bekezdésében meghatározott hatvannapos határidőben érkezett az elsőfokú bíróságra.

[15] 2. A kérelem a határozottság Abtv. 52. § (1b) bekezdésében felsorolt követelményeinek eleget tesz, tartalmazza ugyanis *a)* azt a törvényi rendelkezést, amely megállapítja az Alkotmánybíróság hatáskörét az indítvány elbírálására, továbbá azt, amely az indítványozó indítványozói jogosultságát megalapozza [Abtv. 26. § (1) bekezdés, 27. §]; *b)* az eljárás megindításának indokait (a per megszüntetése „ellehetetleníti", hogy az indítványozó „ésszerű időben megnyugtató ítélethez jusson" az ügyében), és az Alaptörvényben biztosított jog sérelmének lényegét (a bíróság nem indokolta megfelelően a végzését; a jogalkotó pedig visszamenőleges hatállyal és diszkriminatív módon, a fogyasztóvédelem követelményét megsértve változtatta meg a devizaperek szabályait); *c)* az Alkotmánybíróság által vizsgálandó jogszabályi rendelkezést (DH2-törvény 37. §) és bírósági döntést (a Fővárosi Törvényszék 57.Pkf.638.942/2016/3. számú végzése); *d)* az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit [B) cikk (1) bekezdés, *M)* cikk (2) bekezdés, XV. cikk (1) bekezdés, XXVIII. cikk (1) bekezdés]; *e)* indokolást arra nézve, hogy a sérelmezett jogszabályi rendelkezés és bírósági döntés miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezéseivel; *f)* kifejezett kérelmet arra, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg a támadott jogszabályi rendelkezés és bírósági döntés alaptörvény-ellenességét és semmisítse meg azokat.

[16] 3. A permegszüntető végzés a bírósági eljárást befejező egyéb döntésnek minősül, az e végzést támadó alkotmányjogi panasz elbírálására az Alkotmánybíróság erre vonatkozó gyakorlata szerint hatáskörrel rendelkezik [pl. 3238/2015. (XII. 8.) AB határozat, 3027/2017. (II. 17.) AB végzés].

[17] 4. Az indítványozó rendes jogorvoslati lehetőségeit kimerítve a másodfokú bírósági döntést követően fordult az Alkotmánybírósághoz.

[18] 5. Az indítványozó alkotmányjogi panasz benyújtására indítványozói jogosultsággal rendelkezik, és érintettsége, mivel a perben felperesként részt vett, fennáll.

[19] 6. Az alkotmányjogi panasz benyújtásának feltétele, hogy az indítványozó Alaptörvényben biztosított jog sérelmére hivatkozzon. Az indítvány e feltételnek csak részben tesz eleget.

[20] Nem tekinthető ugyanis Alaptörvényben biztosított jognak az Alaptörvény *M)* cikk (2) bekezdése {lásd például: 7/2015. (III. 19.) AB határozat: „Az Alaptörvény *M)* cikk (2) bekezdése nem minősül az Alaptörvényben biztosított jognak, a felhívott alaptörvényi szakaszok címzettje nem az indítványozó, nem biztosítanak számára jogot, ezért alkotmányjogi panaszt sem lehet közvetlenül ezekre az előírásokra alapítani [lásd: 3267/2014. (XI. 4.) AB végzés]. Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság az *M)* cikk (2) bekezdésének sérelmét állító indítványi elemet – tekintettel arra, hogy a fogyasztóvédelmi rendelkezés nem Alaptörvényben biztosított jog – az Abtv. 64. § *d)* pontja alapján érdemi vizsgálat nélkül visszautasította" (Indokolás [29]–[30]). Ehhez hasonlóan a 33/2015. (XII. 3.) AB határozat is úgy ítélte meg, hogy „nem minősül Alaptörvényben biztosított jognak […] általánosságban az *M)* cikk (2) bekezdése {a fogyasztók jogainak védelme, erőfölénnyel való visszaéléssel szembeni védelem, ld. 3267/2014. (XI. 4.) AB végzés, Indokolás [13], 7/2015. (III. 19.) AB határozat, Indokolás [29]–[30]}, […]" (Indokolás [20])}.

[21] Ez azonban a panasz befogadását nem akadályozza, egyebekben ugyanis az indítványozó Alaptörvényben biztosított jog sérelmét állította.

[22] Megjegyzendő e körben, hogy az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a „jogbiztonság önmagában nem Alaptörvényben biztosított jog, így a *B)* cikk (1) bekezdésének a sérelmére alkotmányjogi panaszt csak kivételes esetben – a visszaható hatályú jogalkotás és a felkészülési idő hiánya esetén {3268/2012. (X. 4.) AB végzés, Indokolás [14]–[17]; 3322/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [10]; 3323/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [9]; 3324/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [9]; 3325/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [11]} – lehet alapítani” {33/2015. (XII. 3.) AB határozat, Indokolás [19]}. Jelen ügyben azonban az indítványozó éppen a visszaható hatályú jogalkotás sérelmére hivatkozással kérte a jogbiztonság sérelmének megállapítását. Ennek megfelelően a *B)* cikk (1) bekezdésére alapított alkotmányjogi panasz vizsgálatára is lehetőség van.

[23] Összefoglalva tehát: a támadott végzés tekintetében az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének, a DH2-törvény 37. §-a mint alkalmazott jogszabályi rendelkezés vonatkozásában pedig az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdésének és a XV. cikk (1) bekezdésének esetleges sérelme vizsgálható. Az Alaptörvény *M)* cikk (2) bekezdésére alapított indítványi elem érdemi vizsgálatának nincs helye az ügyben.

[24] 7. Az Abtv. 29. §-a szerint az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadja be.

[25] Jelen ügyben alapvető alkotmányjogi jelentőségűnek tekinthető az a kérdés, hogy a visszaható hatályú jogalkotás tilalma milyen összefüggésben áll a már folyamatban lévő jogérvényesítéssel: lehetősége van-e a jogalkotónak a keresetlevél benyújtását követően megszüntetni a megállapítási kereset indításának a lehetőségét, az érvénytelenség lehetséges jogkövetkezményei közül kizárni az eredeti állapot helyreállítását, illetve a keresetlevél benyújtásakor nem szabályozott többletfeltételhez kötni a kereset elbírálását.

[26] Szintén alapvető alkotmányjogi jelentőségűnek tekinthető az a kérdés, hogy a fennálló szabályozási környezetben alkotmányosan igazolható-e a DH2-törvénnyel bevezetett megkülönböztetés: a keresetlevél érdemi elbírálásának feltételéül szabott speciális követelmények és a megállapítási kereset, illetve az eredeti állapot helyreállítására vonatkozó kérelem kizártsága.

[27] A szabályozás egyben a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet is felvet, mivel kifejezetten a támadott jogszabályi rendelkezések alkalmazása vezetett az indítványozó által indított per megszüntetéséhez.

[28] 8. A fentiek alapján az Alkotmánybíróság tanácsa az alkotmányjogi panaszt befogadta, tehát annak érdemi elbírálása mellett döntött.

IV.

[29] Az alkotmányjogi panasz nem megalapozott.

[30] 1. Az Alkotmánybíróság először azt az Abtv. 27. §-a alapján benyújtott indítványozói hivatkozást vizsgálta meg, miszerint a támadott végzés ellentétes az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével, mert sérti a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog részjogosítványaként garantált indokolt bírói döntéshez való jogot.

[31] 1.1. Mindenekelőtt jelen ügyben is hangsúlyozandó, hogy „[a]z Alkotmánybíróság az Alaptörvény 24. cikkének (1) bekezdése alapján az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve. […] A bírói döntéseknek kizárólag az alkotmányossági szempontú vizsgálata tartozik a testület hatáskörébe. […] Önmagukban azonban a rendes bíróságok által elkövetett vélt vagy valós jogszabálysértések nem adhatnak alapot alkotmányjogi panasznak. Egyébként az Alkotmánybíróság burkoltan negyedfokú bírósággá válna {3268/2012. (X. 4.) AB végzés, Indokolás [28]}. […] Sem a jogállamiság elvont elve, sem a tisztességes eljárás alapjoga, sem a diszkrimináció tilalma nem teremthet alapot arra, hogy az Alkotmánybíróság a bírósági szervezet feletti »szuperbíróság« szerepébe lépjen, és hagyományos jogorvoslati fórumként járjon el” {3325/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [13]–[14]}. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése „egy processzuális alapjogot tartalmaz, amely elsősorban a bírósági eljárással szemben támasztott eljárási garanciák rendszerét jelenti” {3296/2018. (X. 1.) AB határozat, Indokolás [42]}.

[32] Mindezek alapján az Alkotmánybíróság nem bocsátkozhat annak vizsgálatába, hogy jogszerűen került-e sor a per megszüntetésére (megfelelően alkalmazta-e a bíróság a vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket, illetve meglapozottan jutott-e arra a következtetésre, hogy a felperes indítványozó a hiánypótlási felhívásnak nem tett eleget). E kérdés vizsgálat alá vonása ugyanis nem alkotmányossági szempontú mérlegelést jelentene.

[33] Az esetleges eljárási szabálysértéseknek kivételes esetben azonban alapjogi vetülete is lehet. Amint arra a 7/2013. (III. 1.) AB határozat rámutatott például, „[a]z indokolt bírói döntéshez fűződő jog […] az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerén belül jelentkezik” (Indokolás [33]). Az Alkotmánybíróság azonban „a rendes bíróságoktól eltérően nem a felülbírálatra alkalmasság szempontjából vizsgálja a bíróságok indokolási kötelezettségének teljesítését” (Indokolás [33]). Az „Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rejlő indokolási kötelezettség alkotmányos követelménye a bíróság döntési szabadságának abszolút korlátját jelenti, nevezetesen azt, hogy döntésének indokairól az eljárási törvényeknek megfelelően szükséges számot adnia. Az indokolási kötelezettség alkotmányjogi értelemben vett sérelme az eljárási szabály alaptörvény-ellenes alkalmazását jelenti. A tisztességes eljárásból fakadó elvárás tehát az eljárási szabályok Alaptörvénynek megfelelő alkalmazása, ami a jogállami keretek között működő bíróságok feladata. Az eljárási törvény rendelkezéseire is figyelemmel, a tisztességes eljárás alkotmányos követelménye a bírói döntésekkel szemben azt a minimális elvárást mindenképpen megfogalmazza, hogy a bíróság az eljárásban szereplő feleknek az ügy lényegi részeire vonatkozó észrevételeit kellő alapossággal megvizsgálja, és ennek értékeléséről határozatában számot adjon. Ennek megítéléséhez az Alkotmánybíróság vizsgálja a jogvita természetét, az alkalmazandó eljárási törvény rendelkezéseit, a felek által az adott ügyben előterjesztett kérelmeket és észrevételeket, valamint az ügyben választ igénylő lényeges kérdéseket” (Indokolás [34]).

[34] 1.2. Az Alkotmánybíróságnak mindezek alapján jelen ügyben az ügy természetére, az ügyben alkalmazandó eljárási szabályok jellegére és tartalmára is tekintettel azt kellett mérlegelnie, hogy az eljáró bíróság döntésének indokairól az Alaptörvényből fakadó fair trial követelményének megfelelő módon határozatában számot adott-e.

[35] Az ügyben hozott bírósági végzések indokolását áttekintve a következők állapíthatók meg.

[36] Az első fokon eljárt PKKB permegszüntető végzése szerint a felperes (indítványozó) a bíróság felhívása ellenére „nem jelölte meg, hogy a szerződés hatályossá nyilvánítását pontosan milyen tartalommal kéri; az alperes marasztalása iránt nem terjesztett elő kérelmet, és így az elszámolást sem közölte, melyen az általa kért összeg alapul”.

[37] Az indítványozó a végzés ellen előterjesztett fellebbezésében arra hivatkozott, hogy szerinte mindenben eleget tett a DH2-törvény 37. §-ának: megjelölte, hogy milyen jogkövetkezmény alkalmazását – nevezetesen: a szerződés hatályossá nyilvánítását – kérte; marasztalásra irányuló kereseti kérelmet eleve nem is terjesztett elő, csak semmisség megállapítása iránt, tehát az elsőfokú bíróságnak a marasztalási kérelmet hiányoló indokolása „érthetetlen”; végezetül pedig a jogszabályi előírásoknak megfelelően közölte az elszámolást, és ennek alapján terjesztette elő kérelmét.

[38] A másodfokon eljárt Fővárosi Törvényszék végzése szerint a bíróság megállapította egyrészt, hogy a felperes (indítványozó) az érvénytelenség jogkövetkezményeként a szerződés hatályossá nyilvánítását kérte. Rámutatott továbbá arra, hogy az elsőfokú bíróság alaptalanul hivatkozott a permegszüntetés indokaként arra, hogy a felperes nem terjesztett elő marasztalásra irányuló kérelmet, ugyanis ilyen jogszabályi kötelezettsége nem volt, és a felperes nem is állította, hogy az alperesnek fizetési kötelezettsége állna fenn. A bíróság azonban – összhangban az elsőfokú bírósággal – ennek ellenére úgy ítélte meg, hogy a felperes nem tett eleget a DH2-törvény 37. § (1) bekezdésében írt azon feltételnek, amely szerint a „félnek a felek közötti elszámolásra kiterjedő és összegszerűen is megjelölt, határozott kérelmet kell előterjesztenie”. Ugyanis nem tekinthető ilyennek az, ha a felperes a banki elszámolás becsatolása mellett azt kéri a bíróságtól, hogy állapítsa meg, az alperes milyen összeget követelhet még tőle jogszerűen, illetve ha elszámolás gyanánt a „felvett kölcsön tőkeösszegének és a visszafizetett kölcsön tőkeösszegének a feltüntetésével azok különbözetét jelöli meg”. A felperesnek a felülvizsgált elszámolás adatainak alapulvételével, a DH2-törvényben meghatározott „elszámolási szabályok (2014. évi XL. törvény 3–5. §) alkalmazásával tételes számítást kell előterjesztenie és határozott kérelmet kell előterjesztenie”, ennek pedig a felperes nem tett eleget.

[39] A másodfokú bíróság tehát az elsőfokú bíróság indokolását kiegészítette, és annak pontatlanságait, téves megállapításait kijavítva határozott indokát adta annak, hogy a keresetlevél érdemi elbírálására miért nem lát lehetőséget. A másodfokú döntés tartalmazza a tényállást, azokat a jogszabályi rendelkezéseket, amelyeken a bíróság döntése alapult. A bíróság számot adott a döntését alátámasztó érvekről, tehát az alkalmazott jogszabályra történő egyszerű utaláson túlmenően érveléssel, jogi indokolással is alátámasztotta arra vonatkozó döntését, hogy a keresetlevél elbírálására miért nincs lehetőség. „A bíróságok indokolási kötelezettségéből nem következik a felek által felhozott minden észrevétel egyenként való megcáfolási kötelezettsége, különösen nem az indítványozó szubjektív elvárásait kielégítő mélységű érvrendszer bemutatása” {lásd először: 30/2014. (IX. 30.) AB határozat, Indokolás [89]}. Tehát önmagában az, hogy az indítványozó szubjektíve nem tartja elégségesnek, meggyőzőnek a bíróság érvelését, a tisztességes eljáráshoz való jog mint processzuális jellegű alapjog korlátozásának megállapítására nem ad lehetőséget.

[40] Az Alkotmánybíróság mindezek alapján úgy ítélte meg, hogy a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog részjogosítványát képező indokolt bírói döntéshez való jog jelen ügyben nem szenvedett korlátozást.

[41] 2. Ezt követően az Alkotmánybíróság az Abtv. 26. § (1) bekezdése alapján eljárva a DH2-törvény támadott 37. §-ával kapcsolatban előterjesztett kérelmet vizsgálta meg. E körben először a vonatkozó jogszabályi környezet áttekintésére került sor.

[42] A DH2-törvény megalkotásának közvetlen előzménye a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: DH1-törvény) megalkotása volt. A DH1-törvény a törvény hatálya alá tartozó szerződések esetében kimondta az árfolyamrés semmisségét, illetve felállította az egyoldalú szerződésmódosítási jog kikötése tisztességtelenségének a vélelmét. Az érvénytelen szerződési rendelkezések alapján szükségessé váló elszámolás kérdéseit rendezte a jogalkotó a DH2-törvényben. „Az érvénytelen szerződéses kikötések alkalmazása következtében ugyanis a fogyasztók javára túlfizetés keletkezett. A törvény alapján ezeket a múltbeli túlfizetéseket kell a pénzügyi intézményeknek a fogyasztókkal a jelenben elszámolni.”– fogalmazott a törvényjavaslat indokolása. A DH2-törvény 1–21. §-ai tartalmazzák az elszámolásra vonatkozó részletes rendelkezéseket (elvek, általános és speciális szabályok, határidő, kézbesítés stb.), ehhez a 32–45. §-okban számos kiegészítő előírás kapcsolódik (pl. ellenőrzés, a szerződés érvénytelenségének vagy részleges érvénytelenségének megállapítása iránti perekre vonatkozó szabályok, a felfüggesztett perekre és a végrehajtási eljárásokra vonatkozó szabályok, számviteli szabályok stb.). E törvényeket az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény követte, amely – egyebek mellett – a szerződésekből eredő tartozások kötelező forintosítását rendelte el, ezzel kivezetve a deviza és deviza alapú szerződéseket.

[43] Eljárási szempontból lényeges, hogy a DH1-törvény előírta a folyamatban lévő perek hivatalból történő felfüggesztését, a DH2-törvény 38. §-a pedig e pereknek a „felülvizsgált elszámolás bejelentését” követő folytatásáról rendelkezett. A panasz mellékleteként benyújtott elsőfokú végzés szerint jelen ügyben egy, a DH1-törvény alapján felfüggesztett és a DH2-törvény szerinti elszámolást követően folytatódott perről van szó.

[44] A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 2012. május 26-án hatályba lépett 239/A. § (1) bekezdése és a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:108. § (2) bekezdése egyaránt lehetővé tette és teszi azt, hogy a fél a szerződés érvénytelenségének megállapítását a bíróságtól anélkül is kérje, hogy az érvénytelenség következményeinek alkalmazását kérné.

[45] A DH2-törvény támadott 37. §-ának jelentősége abban áll, hogy ezt a polgári jog általános szabályai alapján fennálló lehetőséget a hatálya alá tartozó szerződések esetében kizárja: a félnek meg kell jelölnie, hogy a bíróság milyen jogkövetkezményt alkalmazzon. Továbbá e jogkövetkezmény – holott az általános szabályok ezt kifejezetten nem zárják ki – az eredeti állapot helyreállítása nem, kizárólag a szerződés érvényessé vagy a határozathozatalig terjedő időre történő hatályossá nyilvánítása lehet. Ha a fél nem kéri konkrétan meghatározott jogkövetkezmény levonását, és nem terjeszt elő az elszámolásra kiterjedő és összegszerűen is megjelölt, határozott kérelmet, a keresetlevél érdemi elbírálására nincs lehetőség. A keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül el kell utasítani, illetve ha ennek már nincs helye, az eljárást meg kell szüntetni (kivéve, ha az eljárásban az érvénytelenség megállapítása mellett más kereseti kérelmet is előterjesztettek, ebben az esetben úgy kell tekinteni, hogy a fél a megállapítás iránti kereseti kérelmet nem tartja fenn). E szabály kiterjed mind a folyamatban lévő, mind a jövőben indítandó perekre. A DH2-törvény kifejezetten említi e körben a felfüggesztés megszűnését követően folytatott eljárásokat is [lásd: 37. § (2) bekezdés és 39. §].

[46] A törvényjavaslathoz fűzött indokolás szerint a szabályozás célja az volt, hogy „az érintett fogyasztói kölcsönszerződéseken alapuló elszámolási viták mielőbb véglegesen lezáruljanak”. Továbbá a 7/2015. (III. 19.) AB határozatot előkészítő eljárásban az igazságügyi miniszter az Alkotmánybíróság megkeresésére úgy nyilatkozott, hogy a DH2-törvény „37. § (1) bekezdése közvetve tartalmaz egy jogalkotói állásfoglalást abban a kérdésben, hogy a deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződések érvénytelensége esetén milyen érvénytelenségi jogkövetkezmények alkalmazására kerülhet sor. A jogalkotó álláspontja szerint ezeknél a szerződéseknél az eredeti állapot helyreállítása fogalmilag kizárt, ehelyett a szerződés érvényessé nyilvánítására, vagy a régi Ptk. szerinti hatályossá nyilvánításra kerülhet csak sor.” (Lásd: lic.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/cb87090bd63cd003c1257d6b0032088f/$FIL

[47] Összefoglalva a fentieket: a jogalkotó a DH2-törvény által érintett devizaperek esetében – a már folyamatban lévő perekre is kiterjedően – megszüntette megállapítási kereset indításának a régi Ptk. és a Ptk. alapján fennálló lehetőségét (a fogyasztó nem kérheti a szerződés érvénytelenségének a megállapítását az érvénytelenség jogkövetkezményeinek az alkalmazása nélkül), és kizárta az eredeti állapot helyreállítására vonatkozó kereseti kérelmet. Ezenkívül az érvénytelenségi kereset elbírálásának egy többletfeltétele is van: a felek közötti elszámolásra kiterjedő és összegszerűen is megjelölt, határozott kérelem előterjesztése. A már benyújtott kereseteket a jogszabály-módosítás miatt módosítani kellett, ellenkező esetben azok érdemi elbírálására nem kerülhetett sor.

[48] 3. Az Alkotmánybíróság megvizsgálta, hogy a DH2-törvény 37. §-a sérti-e a visszaható hatályú jogalkotásnak az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdéséből levezethető tilalmát.

[49] 3.1. Az Alkotmánybíróság a visszaható hatályú jogalkotásra vonatkozó gyakorlatát legutóbb a 10/2018. (VII. 18.) AB határozatban foglalta össze a következőképpen: „Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint a jogbiztonság megköveteli, hogy a jogrendszer egésze, annak részterületei, valamint egyes szabályai világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatóak és a norma címzettjei számára előre láthatóak legyenek, továbbá a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzanak {9/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 65–66.; 38/2012. AB határozat, Indokolás [84]}. A jogbiztonság teremti meg a lehetőséget a jogalanyoknak arra, hogy magatartásukat ténylegesen a jog előírásaihoz tudják igazítani {3208/2013. (XI. 18.) AB határozat, Indokolás [58]}. A jogi normák előreláthatóságának és kiszámítható működésének követelménye felöleli a visszamenőleges hatályú jogi szabályozás korlátozott és kivételes lehetőségét. Vagyis jogszabály a kihirdetését megelőző időre nem állapíthat meg jogkövetkezményeket: nem rögzíthet kötelezettséget és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé. Az Alkotmánybíróság szerint valamely jogszabály nem csupán akkor minősülhet az említett tilalomba ütközőnek, ha a hatálybalépés visszamenőlegesen történt, hanem akkor is, ha a jogszabály rendelkezéseit – erre irányuló kifejezett rendelkezés alapján – a jogszabály hatálybalépése előtt létrejött jogviszonyokra is alkalmazni kell {57/1994. (XI. 17.) AB határozat, ABH 1994, 324–325.; 16/2014. (V. 22.) AB határozat, Indokolás [32]}. Ez utóbbi esetben a szabály a hatálybalépését megelőző eseményhez, tényhez fűz új, a korábban hatályos szabályhoz képest eltérő jogkövetkezményt, aminek következtében felmerülhet a visszaható hatály sérelme. Visszaható hatályról beszélünk továbbá akkor is, ha az új szabály a hatályba lépését megelőzően keletkezett, annak időpontjában fennálló tényállás jogkövetkezményét a régitől eltérően határozza meg” (Indokolás [49]–[51]).

[50] A jelen ügyben támadott jogszabályi rendelkezés nem lépett visszamenőlegesen hatályba, ezért csak az vethető fel, hogy a hatálybalépése előtt létrejött jogviszonyokban idéz elő változást.

[51] Az Alkotmánybíróság létrejött jogviszonyok alatt általában az anyagi jog alapján létrejött, anyagi jogi jogviszonyokat érti, a szabályozás általában csak abban az esetben visszaható hatályú, amennyiben védelmet élvező anyagi jogi jogviszonyokban kíván kedvezőtlen változást előidézni [lásd összefoglaló jelleggel: 2/2009. (I. 23.) AB határozat, ABH 2009, 51, 57.]. Ezzel összhangban deklarálja törvényi szinten is a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 15. § (1) bekezdése, hogy „[a] jogszabályi rendelkezést – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – a hatálybalépését követően *a)* keletkezett tényekre és jogviszonyokra, valamint *b)* megkezdett eljárási cselekményekre kell alkalmazni.”

[52] Tekintettel arra, hogy az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdésének értelmezésekor – az Alkotmány 2. § (1) bekezdésével fennálló tartalmi egyezés, az Alaptörvény egészét illető kontextuális megfelelőség és az Alaptörvény értelmezési szabályainak figyelembevétele alapján – a 31/2015. (XI. 18.) AB határozatban (Indokolás [46]) az Alkotmánybíróság irányadónak tekintette a jogbiztonság követelményével kapcsolatos korábbi megállapításait, azok alkalmazásának jelen ügyben sincs akadálya {lásd hasonlóan: 10/2018. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [46]}.

[53] Következésképpen tehát azt kellett megvizsgálni, hogy az indítványozó által támadott törvényi szabályok – a már folyamatban lévő jogérvényesítés feltételeinek a megváltoztatása – korlátozzák-e a kihirdetést megelőzően keletkezett igények érvényesítésének a jogát.

[54] 3.2. A kereset valamely – megsértett, vitatott – alanyi jog érvényesítését szolgálja. A keresetlevél benyújtása jogvédelmi igény érvényesítését jelenti, amely nyomán létrejön egy, a felperes és a bíróság közötti közjogi jogviszony. A bírósági jogvédelem abban áll, hogy a keresetlevél megvizsgálása után a bíróság – eleget téve az Alaptörvényből fakadó igazságszolgáltatási kötelezettségének – megteszi a szükséges intézkedéseket. A kereset tehát a polgári per útján érvényesíthető alanyi jog bírósági védelmének elsődleges eszköze. A kereset tárgya az érvényesíteni kívánt jog, tartalma pedig a bíróság döntésére irányuló kérelem.

[55] A keresetek tartalmuk szerint három csoportba sorolhatók: marasztalási, megállapítási és jogalakítási kereset. Jelen ügy szempontjából az első kettőnek van jelentősége. A marasztalási kereset tárgya a megsértett alanyi jogból származó követelés, tartalma pedig arra irányul, hogy a bíróság kötelezze az alperest valamilyen tevékenységre vagy az attól való tartózkodásra (nem tevésre, tűrésre). Ehhez képest a megállapítási kereset [a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 122–123. §; a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 172. §] annyiban más, hogy pusztán arra irányul, hogy a bíróság állapítsa meg a felperes jogának és az alperes kötelezettségének fennállását, de nem tartalmaz az alperes marasztalására – jogkövetkezmény megállapítására – vonatkozó kérelmet, következésképpen végrehajtás sem követheti a döntést. A felperes tehát mintegy preventív jelleggel a bíróságtól csak annak kimondását kéri, hogy valamely jog vagy jogviszony fennáll, illetve nem áll fenn. A megállapítási kereset benyújtásának főszabály szerint két konjunktív jogszabályi feltétele van: a jogvédelem szükségessége és a teljesítés követelésének (a marasztalásnak) valamely okból való kizártsága.

[56] A régi Ptk. 239/A. § (1) bekezdése és a Ptk. 6:108. § (2) bekezdése szerinti megállapítási kereset akár a polgári perrendtartás szerinti negatív megállapítási kereset egy speciális fajtájának is tekinthető. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy *a)* a kereset ebben az esetben kizárólag egy, egyébként létrejött szerződés érvénytelenségének a megállapítására irányulhat; *b)* a keresetet csak a szerződő fél nyújthatja be; és *c)* a perindító mentesül a fentebb említett mindkét jogszabályi feltétel fennállásának igazolása alól (sem a jogmegóvás szükségessége, sem a marasztalási kérelem kizártsága nem feltétel). (Vö. 5/2013. Polgári jogegységi határozat). Valójában tehát egy önálló, sui generis megállapítási keresettípusról van szó. Az érvénytelenség megállapítására önállóan indítható kereset lehetőségét a törvény elvileg azért nyitotta meg, mert ennek alapján a felek adott esetben maguk tudják rendezni a kialakult helyzetet, méghozzá a konkrét eset körülményeinek figyelembevételével.

[57] Önmagában az, hogy a megállapítási kereset indítását a jogalkotó kizárta, és immár csak az érvénytelenség megállapítását egyébként szintén magában foglaló más típusú kereset benyújtását teszi lehetővé a DH2-törvény hatálya alá tartozó szerződések esetében (lehetőséget adva a folyamatban lévő perekben a kereset módosítására), az anyagi jog alapján létrejött jogviszonyok tekintetében nem jelent változást. Sem ez az előírás, sem pedig a követelésnek az elszámolás figyelembevételével történő összegszerűsítésére vonatkozó követelmény nem érinti a felek között létrejött jogviszonyt, az igényérvényesítés anyagi jogi alapját. Nincs szó sem perindítást akadályozó körülményről, sem pedig jogvesztést eredményező változásról [vö. 2/2009. (I. 23.) AB határozat, ABH 2009, 51.]. Az anyagi jog bíróság előtti érvényesítése a DH2-törvény hatálybalépését követően is változatlanul biztosított.

[58] 3.3. A támadott jogszabály nem fűz a hatálybalépését megelőző eseményhez, tényhez, tényálláshoz új, a korábban hatályos szabályhoz képest más, addig nem létező, a régitől eltérő jogkövetkezményt sem.

[59] Egyrészt a DH2-törvény által említett jogkövetkezmények – a szerződés érvényessé vagy a határozathozatalig terjedő időre történő hatályossá nyilvánítása – eddig is a jogrend részét képezték. A polgári jog általános szabályai és a gyakorlat alapján az eredeti állapot helyreállítása nem az érvénytelenség egyetlen lehetséges, kizárólagos jogkövetkezménye [vö. 2/2010. (VI. 28.) PK vélemény]. Nem állítható továbbá, hogy egyik vagy másik megoldás eleve hátrányosabb a felek számára.

[60] Másrészt a régi Ptk. által szabályozott lehetséges jogkövetkezmények között alapvetően nincs hierarchia, az eredeti állapot helyreállítása az általános szabályok szerint nem az érvénytelenség elsődleges jogkövetkezménye. Sőt a 6/2013. számú polgári jogegységi határozat 4. pontja a deviza alapú kölcsönszerződések esetében éppen az érvényessé nyilvánítást preferálja a lehetséges jogkövetkezmények közül. [A 4. pont szerint: „Ha a bíróság a szerződés érvénytelenségét állapítja meg – a jogkövetkezmények alkalmazására irányuló kereset (viszontkereset) esetén, feltéve, hogy az érvénytelenség oka kiküszöbölhető, vagy utóbb megszűnt – a bíróságnak elsősorban a szerződés érvényessé nyilvánítására kell törekednie.”]

[61] Harmadrészt az érvénytelenség jogkövetkezménye vonatkozásában a bíróság nincs kötve a kereseti kérelemhez: a bíróság – bár nem alkalmazhat olyan megoldást, amely ellen mindegyik fél tiltakozik – az érvénytelenség jogkövetkezményeiről a fél kérelmétől eltérő módon is rendelkezhet {lásd: 1/2010. (VI. 28.) PK vélemény 7. pont; 2/2010. (VI. 28.) PK vélemény 5. *a)* pont; e gyakorlatot emelte törvényi szintre a jogalkotó a Ptk. 6:108. § (3) bekezdésével].

[62] Nincs tehát szó új, eddig ismeretlen, előre nem látható jogkövetkezmény bevezetéséről.

[63] Mindez azt jelenti, hogy bár a jogalkotó az érvénytelenségnek a polgári jog általános szabályai szerint létező, potenciális jogkövetkezményei közül a DH2-törvény hatálya alá eső ügyekben egyet megszüntetett, az indítványozónak nem volt alkotmányosan védett igénye – sem a keresetlevél benyújtását megelőzően, sem azt követően – arra, hogy éppen e jogkövetkezmény fűződjön az általa kötött szerződés érvénytelenségéhez. Már a szerződés megkötésének időpontjában, illetve a keresetlevél benyújtásakor is alappal kellett arra számítania, hogy ha az eredeti állapot helyreállítása akár lehetséges is, a bíróság nem feltétlenül az általa kért jogkövetkezményt fogja alkalmazni. Ebből következően az, hogy a jogalkotó a DH2-törvénnyel érintett ügyekben csak a szerződés érvényessé vagy a határozathozatalig terjedő időre történő hatályossá nyilvánítását teszi lehetővé, nem jelent visszaható hatályú jogalkotást.

[64] 3.4. Összefoglalva a fentieket az Alkotmánybíróság azt állapította meg, hogy a DH2-törvény 37. §-a az Alaptörvény jogbiztonsági klauzulája alapján védelmet élvező anyagi jogi jogviszonyokban nem idézett elő változást, ezért nem tekinthető az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdése sérelmét okozó, visszaható hatályú szabályozásnak.

[65] 4. Az Alkotmánybíróság ezután azt vizsgálta meg, hogy a DH2-törvény támadott 37. §-a sérti-e az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében garantált egyenlőségi követelményt.

[66] Az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése egy általános egyenlőségi szabályt tartalmaz, és az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint e rendelkezés alapján valamely megkülönböztetés alkotmányellenessége akkor állapítható meg, ha a jogszabály alkotmányos indok nélkül tesz különbséget a szabályozás szempontjából egymással összehasonlítható helyzetben lévő – homogén csoportba tartozó – jogalanyok között {42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [28]; lásd legutóbb: 3002/2019. (I. 7.) AB határozat, Indokolás [39]}.

[67] Megállapítható mindenekelőtt, hogy az indítványozó által állított különbségtétel valóban fennáll. A régi Ptk. 2012. május 26-án hatályba lépett 239/A. § (1) bekezdése [illetve a Ptk. 6:108. § (2) bekezdése] által szabályozott megállapítási kereset előterjesztésének a lehetősége a DH2-törvény hatálya alá szerződések esetében, tehát az indítványozó számára sem áll rendelkezésre. Ehhez kapcsolódóan továbbá a kereset elbírálásának van egy speciális többletfeltétele is, mégpedig a követelésnek az elszámolás figyelembevételével történő összegszerűsítése. Végezetül a polgári jog általános szabályaitól eltérően az indítványozó a DH2-törvény alapján a szerződés érvénytelenségének a megállapítása esetében nem kérheti az eredeti állapot helyreállítását.

[68] A DH2-törvény hatálya a DH1-törvény hatálya alá tartozó fogyasztói kölcsönszerződésekre terjed ki. Ezek olyan, 2004. május 1. napja és 2014. július 26. napja között, pénzügyi intézmény és fogyasztó között létrejött deviza, deviza alapú vagy forint alapú hitel- vagy kölcsönszerződések, pénzügyi lízingszerződések, amelyek általános szerződési feltételként vagy egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételként a DH1-törvényben meghatározott kikötést (árfolyamrés, egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségét tartalmazó kikötés) is tartalmaztak. A DH1-törvény tehát a pénzügyi intézményekkel hitel- vagy kölcsönszerződést kötő fogyasztók csoportján belül egy speciális körre vonatkozott, amely kört a szerződéskötés időpontja és egyes szerződési kikötések léte jelölt ki. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint a 2004–2014 között szerződést kötő feleknek nincs olyan sajátosságuk, amely őket a más időpontban szerződő felektől alkotmányjogi szempontból elkülöníthetővé tenné. Ehhez hasonlóan a vizsgált ügyben alkotmányjogi szempontból nem csoportképző tényező az sem, hogy a DH1-törvényben – a Kúria jogértelmezését törvényi szintre emelve – maga a jogalkotó rendelkezett kifejezetten egyes szerződési kikötések semmisségéről. A támadott jogi szabályozás a fogyasztói szerződést kötő személyek egy része vonatkozásában, de nem különböző tulajdonságokkal bíró alanyi körre állapít meg eltérő rendelkezéseket.

[69] Mivel összehasonlítható helyzetben lévő jogalanyok között tett különbségtételről van szó, az Alkotmánybíróságnak meg kellett vizsgálnia, hogy a különbségtétel az észszerűségi teszt alkalmazásával igazolható-e {lásd például: 8/2015. (IV. 17.) AB határozat, [44]–[46]; 3206/2014. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [23]; 3112/2016. (VI. 3.) AB határozat, Indokolás [27]}.

[70] A támadott jogszabályi rendelkezés célja elsősorban az, hogy az érintett fogyasztói kölcsönszerződéseken alapuló elszámolási viták mielőbb véglegesen lezáruljanak. E legitim, alkotmányosan megengedett célnak az elérésére a támadott intézkedés alkalmasnak tekinthető az alábbiak miatt.

[71] Egyrészt fontos körülmény, hogy a DH1-törvény előírta a folyamatban lévő perek hivatalból történő felfüggesztését, amely a DH2-törvény alapján lefolytatott elszámolás lezárultáig tartott. Ennek következtében e perek befejezése – a jogviták eldöntése – a feleken és a bíróságokon kívül álló ok miatt már eleve jelentős késedelmet szenvedett. A megállapítási kereset kizárása hozzájárulhat ahhoz, hogy a felek közötti jogvita minden aspektusa – tehát nem csak az érvényesség kérdését érintő vita – mielőbb, végleges jelleggel nyugvópontra jusson: amennyiben a bíróság a szerződés érvénytelenségét állapítja meg, a jogvita teljes, végleges lezárását a jogkövetkezmények levonása jelenti. Az érvénytelenség megállapítására önállóan indítható kereset ugyan lehetőséget ad a felek számára, hogy az érvénytelenség kérdésének bírósági eldöntését követően maguk rendezzék a kialakult helyzetet. Ha azonban az erre irányuló törekvés sikertelen marad, újabb pert kell indítaniuk. A támadott jogszabály ennek elkerülésére, megelőzésére – tehát a jogviták rendezésének további elhúzódását megakadályozandó – zárja ki az általános szabályok szerinti megállapítási keresetet.

[72] Másrészt nem lehet figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a perek felfüggesztése alatt – miután a jogalkotó rendelkezett az árfolyamrés semmisségéről, illetve felállította az egyoldalú szerződésmódosítási jog kikötése tisztességtelenségének a vélelmét – lezajlott az ún. elszámolás. Ennek lényege a törvényben meghatározott érvénytelen szerződési kikötések alapján teljesített kifizetések rendezése volt. Ez azt jelenti, hogy kifejezett törvényi előírás alapján a perek felfüggesztésének időtartama alatt jogi és pénzügyi szempontból is rendezésre került a felek jogviszonyának egyik vitatott eleme. Mindez alapvetően befolyásolta a jogviszonyt – egymással szemben fennálló jogaikat és kötelezettségeiket –, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni a folytatódó perekben sem. Erre azonban a megállapítási per nem ad megfelelő lehetőséget és keretet. Az, hogy egyes szerződési feltételek érvénytelenségének a jogkövetkezménye időközben már levonásra került, észszerű indokul szolgál annak alátámasztására, hogy ezekben az ügyekben a megállapítási keresetet és az eredeti állapot helyreállítását a jogalkotó kizárja. A kereset elbírálásának a többletfeltétele – a követelésnek az elszámolás figyelembevételével történő összegszerűsítésére vonatkozó követelmény – szintén az időközben lezajlott elszámolás miatt bevezetett, azzal közvetlen kapcsolatban álló kötelezettség. A vázolt szabályozási környezetben, tekintettel az érintett perek sajátos körülményeire ez észszerű követelménynek tekinthető.

[73] A kifejtettek alapján az Alkotmánybíróság azt állapította meg, hogy a DH2-törvény 37. §-a megfelel a különbségtétel észszerűségére vonatkozó követelménynek, tehát nem ütközik az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésébe.

[74] 5. Mivel alaptörvény-ellenesség megállapítására sem a sérelmezett bírósági döntéssel, sem a támadott jogszabályi rendelkezéssel összefüggésben nem került sor, az Alkotmánybíróság az indítványt a rendelkező részben írtak szerint elutasította.

V.

[75] Az Alkotmánybíróság a határozat Magyar Közlönyben történő közzétételét az Abtv. 44. § (1) bekezdésének második mondata alapján, az ügy társadalmi jelentőségére tekintettel rendelte el.

Budapest, 2019. március 12.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság
elnöke

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,

Dr. Horváth Attila s. k.,

alkotmánybíró

alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke, az
aláírásban akadályozott
Dr. Szalay Péter
alkotmánybíró helyett

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária alkotmánybíró párhuzamos indokolása

[76] A határozattal egyetértek, az alkotmányjogi panasz elutasítását magam is megszavaztam, ugyanakkor az Abtv. 66. § (3) bekezdésében foglaltaknak megfelelően a határozat indokolásához az alábbi párhuzamos indokolás csatolását tartottam szükségesnek.

[77] 1. Az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló, az indítványozó által kezdeményezett per megindításakor hatályban lévő jogszabályok lehetővé tették, hogy a fogyasztó (a devizahiteles) pusztán megállapítási keresetet indítson a szerződés teljes vagy részleges érvénytelenségének megállapítása iránt, anélkül, hogy egyidejűleg az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazását is kérné.

[78] A per folyamatban léte – és annak kötelező felfüggesztésének tartama – alatt alkotta meg a jogalkotó a DH2-törvényt, melynek az indítványozó által támadott rendelkezése értelmében, a törvény hatálya alá tartozó szerződések tekintetében a továbbiakban az érvénytelenség megállapítását csak az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazására is kiterjedően lehet kérni (vagyis kizárólag megállapítási kereset már nem indítható); az alkalmazni kért jogkövetkezmény pedig nem lehet az eredeti állapot helyreállítása, végezetül pedig a jogalkotó – szintén utólag – a keresetlevél elbírálásának feltételéül szabta azt is, hogy a fogyasztó egy elszámolást is benyújtson, egész pontosan a fogyasztónak a továbbiakban a felek közötti elszámolásra kiterjedő és összegszerűen is megjelölt, határozott kérelmet kell előterjesztenie.

[79] Mindez a keresetlevél benyújtását követően meghozott, a folyamatban lévő perek esetében is alkalmazandó jogszabályi rendelkezés az indítványozó szerint hátrányos tartalmú, visszamenőleges hatályú jogalkotásnak minősül, ami sérti az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdését, valamint a hátrányos megkülönböztetés tilalma elvét.

[80] 2. Nem vitás, hogy a határozat indokolása megfelel az Alkotmánybíróság gyakorlatának.

[81] Ugyanakkor mégis kiegyensúlyozatlannak tartom a felek közötti erőviszonyokat: álláspontom szerint az erőviszonyokat a perben a jogalkotó az egyébként rendkívül bonyolult elszámolásra vonatkozó határozott kérelem – per megszüntetéssel fenyegető – előírásával a fogyasztók lényegesen nehezebb helyzetbe kerültek.

[82] Véleményem szerint a felek közötti elszámolásra kiterjedő és összegszerűen is megjelölt, határozott kérelem olyan közgazdasági vagy matematikai ismereteket igényel, amely nem várható el minden embertől, sokkal inkább szakértői kérdés. Ennek megfelelően a felek közötti elszámolásra kiterjedő és összegszerűen is megjelölt, határozott kérelem olyan többletkövetelmény a fogyasztókra nézve, melynek teljesítése majdnem eleve kudarcra van ítélve – különösen a határozott kérelem tartalmi elemeinek törvényi meghatározásának híján. Véleményem szerint az elszámolásra vonatkozóan nincsen olyan előírás, ami a fél helyzetét megkönnyítené, és támpontot nyújtana a tekintetben, hogy az egyébként roppant bonyolult, összegszerűen meghatározott elszámolást hogyan kellene elkészíteni; a nem megfelelően határozott vagy precíz kérelem pontatlanságának terhét így kizárólag a fogyasztó viseli.

Budapest, 2019. március 12.

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

TARTALOMJEGYZÉK

6/2019. (III. 20.) AB határozat ---- 1
a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény 37. §-a, valamint a Fővárosi Törvényszék 57.Pkf.638.942/2016/3. számú végzése elleni alkotmányjogi panasz elutasításáról ---- 1
Indokolás ---- 1
I. ---- 1
II. ---- 3
III. ---- 4
IV. ---- 6
V. ---- 14
Dr. Szívós Mária alkotmánybíró párhuzamos indokolása ---- 15